HARPUT'TA YETİŞEN İLİM ADAMLARI (YUKARIŞEHİR'İN IŞIK İNSANLARI)

Nevzat ÜLGER[*]

Harput, Asya'nın gül bahçesidir. Ancak Harput, yeniden imar edilip yaşanabilir bir yerleşim yeri haline getirilmedikçe, tarihsel bir konu ve bir tüketim malzemesi olmanın ötesine geçemez. Hâlbuki Harput'u dünyada en azından isim olarak bilmeyen bilim çevresi yok gibidir.

Medeniyetlerin varlık işaretleri şehirler ise şehirleri görünür kılan da taşıdığı ve herkesçe bilinen sembollerdir. Şehirler, medeniyetlerin işaret taşları gibi aidiyetlerini anlatırlar. Bilindiği üzere, kültür, sanat-edebiyat, kurumlaşma, çalışma biçimi, üretim ve tüketim biçimi, zenginlik gibi kavramlar aslında medeniyet tariflerini kolaylaştıran kavramlardır. Şehirler, kültürel gelişmelere ve sanat oluşumlarına artı değerler katarak sosyal ve ekonomik gelişmenin de alt yapısını oluştururlar.

İstanbul'un yedi tepesinde, yüzlerce cami ve sair mimari ile İslâm medeniyeti arz-ı endam ederken; İzmir'in Saat Kulesi, Kadifekale'si ve Konak'ı; Elazığ'ın Harput'u, Sara Hatun'u, Ulu Camii, Ağa (Pervane) Camii, kalesi, kadim mahalleleri, âlimleri, manevi önderleri, yazarları ve şairleri hep birer kimlik sembolleridir.

Kudüs, Bağdat, Basra, Kabil, Kahire, Endülüs, Buhara, Taşkent, Lahor, Urfa, Diyarbakır, Kayseri, Hatay, Harput hep kadim/köklü bir medeniyeti işaret ederler.

Tarihî şehirlerin sembolleri vardır. Bir düşünce adamı, "Kalesi olmayan şehrin tarihi de kısadır." diyor. Şehirler, tarihî sembolleriyle yaşatılmalıdır. Bu şehirlerde asalet vardır, kibir yoktur. Bu şehirler insana ait sembolleri silip süpürmezler.

Bir şehirde müspet manada model insanlar, örnek alınacak şahsiyetler varsa o şehir yaşanabilir demektir. Harput, bunun için ayakta ve yaşıyor.

Ünlü İngiliz maceraperest ve casus Gertrude Bell (1868-1926) bundan yüz beş yıl önce Harput'u anlatıyordu hayranlıkla[1]. Yazı kaleme alındığı zaman Harput , "şafak uykusundaki bir kent"tir; uyanmayı bekliyordu. Harput, kadim ve sembol bir şehir. Sembol şehirler yeniden canlandırıl-malıdır.

Elazığ şehir merkezinin geçmişi 1834 yılında başlar. Ancak Harput ve çevresinin tarihi M.Ö. 12. yüzyıla kadar gider. Bununla ilgili dokümanlar

---

[*] Araştırmacı-Yazar.

[1] Necdet Sakaoğlu-Gül Duman Görkem, Şafak Uykusundaki Kent Harput, Gülsan Eğitim ve Kültür Vakfı, Ankara, 2013.

Altunova'daki Norşuntepe'de ve İzolu'da bulunan yazılı belgelerde mevcuttur. Harput, Anadolu'nun en eski yerleşim yerlerinden biridir. Şehir kültürü ileri olan bir merkezdir.

1071 tarihi, Anadolu için bir milattır. Anadolu Malazgirt Savaşından sonra kapılarını Müslümanlara açmıştır. Keza bu tarihe kadar önemli bir kale durumundaki Harput, 1085 yılında Çubuk Bey tarafından fethedilmiş, bu tarihten sonra kendi medeniyet kodlarına göre şehirleşerek önemli bir merkez haline gelmeye başlamıştır. Çubuk Bey ve Behramoğlu Belek, 11. ve 12. Yüzyılın sembol isimleridir. Bu tarihten itibaren Selçuklular, İlhanlılar, Dulkadiroğulları, Karakoyunlu ve Akkoyunlular 1516 yılına kadar Harput'un egemenleri olmuşlardır. 1516 yılından sonra ise Harput, hep Osmanlıların elinde kalmıştır.

Harput için sonun başlangıcı, Elazığ için şehirleşmenin başlangıcı 1834 yılıdır. Bölgede baş gösteren "eşkıyalık" hareketlerini bastırmak ve devlet otoritesini bu bölgede tekrar görünür kılmak için Reşit Mehmet Paşa, Divriği'den Siverek'e kadar olan bölgeye "Vali" olarak tayin edilir ve bölgede ikametgâh yerini seçmekte de yetkili kılınır. Reşit Mehmet Paşa, bölgenin önemli mutasarrıflıkları olan Bakırmaden'i (Maden) ile Kebanmaden'i (Gümüşmadeni-Keban) de dikkate alarak kendisine merkez olarak Harput'u seçer. Alınan tedbirlerle bölgede kısa sürede eşkıyalık hareketleri önlenir ve bölgeye tekrar güven ve huzur gelir. Ancak Paşa için Harput'a hayvanla çıkıp inmek yorucu geldiğinden, Harput eşrafının da telkinleri ile Mezre'ye[2] yerleşmeye karar verir. Yer olarak, bugünkü Aksaray (Yığınki) mahallesinin o tarihte "Agavat Mezrası" denilen kısmını "Muzafferiye Mahallesi" ismiyle ikametgâh mahalli olarak seçer. Harput'taki vilayet kalemi de buraya taşınınca Mezre artık şenlenmeye başlar. Yığınki'ye sonraları "Aksaray" denilmesi, zannederim Paşa'nın burada oturduğu beyaz konağa atfendir. Ahmet Aksın'ın tespitleriyle bu konak 1858 yılında çıkan bir yangında yok olmuştur. Onun yerine o zamanki adıyla Çatal Mezra olan bu günkü Saray Camii'nin yerine Vali İzzet Paşa tarafından yeni hükümet konağı yaptırılır. Bu konak da yangın felâketine maruz kaldığından 1894-95 yılında bu günkü İzzetpaşa Camii'nin karşısındaki Hükümet Konağı yaptırılmıştır[3]. 1834 yılından sonra bu bölge artık otuz yıl (belki yüz yıl) "Mezre-Mezra" olarak anılacaktır. Hatta 1960'lı yıllarda Sürsürü, Kesrik, Hırhırik, Harput gibi yakın yerlerde oturanlar Elazığ şehir merkezine gidecekleri zaman "Mezire'ye veya Mezre'ye gidiyorum" diyorlardı. İşte Mezre'nin doğuşundan itibaren Harput gibi tarihî bir şehir, halkın dilinde artık bazen Harput, bazen de Yukarışehir olarak anılmaya başlayacaktır.

Şehrin ismi 1866 yılında Vilayet Meclisinin teklifi ve padişahın onayı ile 13 Ocak 1867 tarihinden itibaren Mamuret-ül Aziz olarak değiş-tirilmiştir[4]. Bu

[2] Mezra, o günkü Harput'a 5 km uzaklıktaki bu günkü Elazığ'ın yerleşme yeri.

[3] Ahmet Aksın, "Harput'un Mezra'ya Taşınması Sürecinde İlk Vilayet Konağı" F.Ü. Harput Uygulama ve Araştırma Merkezi, (Elazığ, 23-25 Mayıs 2013) Geçmişten Geleceğe Harput Sempozyumu, Elazığ, 2013 S. 101-110

[4] İshak Sunguroğlu, HARPUT YOLLARINDA, c. 1-2, 3. Baskı, İşaret Yay., İst., 2013.

şehir, ülkede bir padişah ismi ile anılan tek şehir olmuştur. Söyleniş zorluğu nedeniyle şehrin ismi 1871 tarihinden itibaren de Elaziz'e dönüştürülmüştür.

1937 yılında Atatürk tarafından şehrin ismi Elazık olarak yeniden değiştirilmiş; ancak yine söyleniş zorluğu nedeniyle bilahare Elazığ'a dönüştürülmüştür.

Şehirleri yaşatan unsurların önemli bir kısmı da âlimler ve manevî önderlerdir. Model insanı bol olan şehirler kendilerini yozlaşmaya karşı korurlar. Hâlen Elazığ'ın bir mahallesi konumunda olan bu antik yerleşim merkezi Harput'un, birçok konuda farklı özellikleri olmakla birlikte, oldukça zengin ve dikkat çekici âlimleri, manevî önderleri vardır. Yapılmış bir çalışmada, bu sunumda zikredilmeyen 18. yüzyılda 17 ilim adamının, 19. yüzyılda 50 ilim adamının, 20. yüzyılda da 133 ilim adamının isimleri tespit edilmiş; -eğer varsa- eserlerinin bir kısmı en azından isim olarak gösterilmiştir[**].

Osmanlı Türkiye'sinde 1738-1924 tarihleri arasında kesintisiz 186 yıl her yıl Ramazan ayının ilk günü başlayıp sekiz derste tamamlanan, bizzat padişahın huzurunda yapılan "Huzur Dersleri"ne katılan on sekiz Harputlu ilim adamı bilinmektedir[***].

Huzur Dersleri, Fatih Sultan Mehmet döneminde başlamış ancak III. Mustafa döneminde bir sisteme bağlanmış, esas uygulaması 1. Mahmut (1730-1754) döneminde oturmuştur. Huzur dersleri her yıl Ramazan ayında sekiz gün padişahın huzurunda bir mukarrir ile en az beş muhatabın katılımıyla yapılırdı. Derslerin her birine "Meclis" denir; her derse Kur'an'ı Kerim tilavetiyle başlanır ve okunan kısmın tefsiri yapılırdı. Akabinde, muhataplar sorular sorar, mukarrir de cevaplandırırdı. Ancak toplantıda padişah olduğu için münakaşa yapılmazdı.

Huzur derslerinin özel bir işleyiş tarzı vardı. Huzur derslerinde hilal şeklinde oturulur; siyah cüppeli bir "mukarrir"in yönetiminde on beş de mavi cübbeli "muhatap" (müzakereci) bulunurdu. Bu derslerin amacı; ülkedeki ilmî ve kültürel atmosferi canlı tutarak, siyasi iktidarın ilim adamlarınca da desteklenmesini sağlamaktı. Bu derslere katılan on sekiz Harputlu âlim tespit edilmiş olup bu sayıya Harput'a bağlı sancaklardan katılanlar dâhil değildir[5].

Huzur derslerinde Harputlu âlimlerin (civar yerleşim yerlerinde yetişenler hariç) her dönem varlığı görülmüştür. Bu da Harput gibi merkezden uzak bir

---

[**] Demirpolat, Enver, "Türk-İslam Düşünce Tarihinde Harputlu Müellifler", Sage Yayıncılık, Ankara, 2013.

[***] Huzur derslerine katılan Harputlu âlimlere ait bilgiler Prof. Dr. Ebulula Mardin'in 1951 baskılı Huzur Dersleri 1, 2, 3," isimli eserinin, Prof. Dr. İsmet Sungurbey tarafından önsöz ve dip notlarla 1966 yılında bastırılan kitabından alınmıştır.

[5] Enver Demirpolat, "Huzur Derslerine Katılan Harputlu Âlimler" F.Ü. İlahiyat Fak. Der. 17/2, Elazığ, 2012 S. 213-237

yerleşim biriminin ilme verdiği değeri ve buradan yetişen âlimlerin derecesini göstermesi açısından önem arz etmektedir[6]. Her dersin süresi iki saattir. Zaman zaman ana konu merkeze alınıp değişik konular üzerinde münazara yapıldığı da kayıtlarda mevcuttur. Mukarrir ve muhatapların seçimi şeyhülislam tarafından yapılırdı. Bu seçilenler taşradan olmamak şartıyla, ilmi alanda meşhur olup medresede ders veren bilginler arasından seçilirdi. Huzur derslerinde bulunan âlimlerin rütbeleri alttan yukarıya doğru olmak üzere şöyledir: İptida-i Hariç, Hareket-i Hariç, İptida-i Dâhil, Hareket-i Dâhil, Musıla-i Sahn, Sahn-ı Seman, İptida-i Altmışlı, Hareket-i Altmışlı, Musıla-i Süleymaniye, Süleymaniye, Daru'l-Hadis-i Süleymaniye. Vakanüvis Vasıf Efendi, Huzur Derslerinin ilk toplantısına iştirak eden zevattan her birine yüz altın atiye verildiğini kayıt ve tespit ediyor[7]. Bu miktar, her toplantıya göre artma ve eksilme göstermekle birlikte, atiye ve inam verilmesi âdeti sonuna kadar devam etmiştir. Ayrıca kumaş vb. gibi hediyelerin verildiğini ve terfi gibi ödüllendirmelerin yapıldığını da bu metinlerde görebiliyoruz. Atiyelerin büyüklüğü göstermesi açısından, inamların padişahtan geldiğini kaydetmeye gerek var mı?

Huzur derslerine katılan Harputlu âlimler şunlardır: (O dönemlerde insanlar daha çok doğum yerleri ile anıldıklarından isimlerin başında hep "Harputlu" ibaresi mevcuttur.)

Harputlu Muhammed Efendi: Huzur derslerine en az katılan isimlerdendir. 1776 yılında bir derse 2. Muhatap olarak katılmıştır. Hayatı hakkında fazla bir bilgiye ulaşılamamıştır.

Harputlu İsmail Efendi: 1812-1826 yılları arasında on beş derse çeşitli derecelerde muhatap olarak katılmıştır. Hayat hikâyesi ile ilgili bilgilere ulaşılamamıştır.

Harputlu Şeyh Mustafa Faik Efendi: 1807 yılında Harput'ta dünyaya gelmiştir. Ailesine Hacı Emin Hafızgiller denmektedir. Huzur Derslerine 1853-1861 yılları arasında dokuz defa muhatap olarak katılmış olup 1861 yılında rütbesi "Mûsılal Sahn" diye gösterilen Harputlu Şeyh Mustafa Faik Efendi hakkında, merhum İshak Sunguroğlu'nun "Harput Yollarında" adlı eserinin (İstanbul, 1959) 2. cildinde, shf. 235'te şu bilgi verilmektedir:

"Mustafa Faik Efendi, en az üç asra yakın zamandan beri Harput'ta yaşayan yerli ve asîl bir aileye mensuptur. Harputî Abdullah Efendi'nin oğludur. Bu aileye "Emin Hâfızgiller" denilirdi. Rahmetli Hocamız Hacı Tevfîk Efendi'nin de amcasıdır. 1807 (1222) tarihinde Harput'ta doğmuş, ilk tahsilini yaptıktan sonra medrese tahsiline geçmiş ve Dağıstanlı Hoca Mehmed Efendi'den ders görüp icazet alarak 1834 (1250) tarihinde tahsilini ikmal için İstanbul'a gelmiştir. İstanbul'da Meşîhat Fetvahanesi'nde çalışmış ve bir

[6] Enver Demirpolat, a.g.m.

[7] Mardin, Ebulula, "Huzur Dersleri" C. 1,2,3, (Önsözlü ve dipnotlu yayına hazırlayan İsmet Sungurbey, İst. Ünv. 1966) İst. 1951

taraftan da Fâtih Medreselerinde yüksek dereceli âlimlerden ders görmüştür. Birkaç sene içerisinde ilmin yüksek mertebelerine erişmiş olduğunu, o zaman Rusçuk Meclisi Hükkâm Riyasetine tayin edilmesinden ve sonra da İstanbul'da Mekke Mollası olarak görevlendirilmesinden anlıyoruz. 1871 (H.1288) tarihinde Rusçuk'tan döndükten sonra İstanbul'da 1888 (R.1304) tarihinde ölmüştür. Eyüp Sultan'da medfun ise de mezar taşı bulunamamıştır."

Harputlu Abdurrahman Efendi, 1813-1850 yılları arasında 38 derse muhatap olarak ancak çeşitli ilmi rütbelerle katılmıştır.

Abdurahman Harputî'nin biyografisine biraz yakından bakalım: Abdurrahman Harputî 1756 yılında Elazığ'ın Sivrice ilçesinin Çöke (Cüge) köyünde dünyaya geldi. İlk tahsilini Harput'ta yaptı. Sonra medrese tahsili için Diyarbakır'a, Diyarbakır'daki tahsilinden sonra da İstanbul'a gitti. Onun ilim talebiyle şöyle dua ettiği anlatılmaktadır: "Allahım beni sen yarattın. Bu sular da senin emrinle akıyor. Bu sudaki taşlar hep yusyuvarlak ve pırıl pırıl. Sen benim de zihnime kuvvet ver, ilim deryandan biraz da bana nasip eyle."

Abdurahman Harputî, Diyarbakır'da medreseyi birincilikle bitirir. Hocaları onu İstanbul'a gönderirler. Abdurahman Harputî bir müddet sonra Şam'a gider ve Emeviye Camii derslerine katılır. Tekrar İstanbul'a döner. Ayasofya Camii'nde, sarayca ilan panosuna yazılı olan bir soruya herkesten daha isabetli cevap verdiği için II. Mahmut'un huzuruna çıkarılır. Padişah ve Şeyhülislam onu beğenirler. O artık sarayda itibar görmektedir. II. Mahmut'un yeniçerilerden sıkıntılı olduğu ve hayırlı bir çözüm aradığı zamanlarda, konu ile ilgili yapılan bir toplantıda çıkış yolu aranırken, padişah iradesiyle o toplantıda bulunan Abdurahman Harputî söz alır ve şöyle der:

"Bu din ve devletin ayakta kalması Allah'ın istediği bir şeyse yeniçerileri vururuz, yok ederiz. Değilse biz de bu din ve devletle batar gideriz, daha ne ihtimal kaldı?" diyerek elindeki tespihi şiddetle yere vurdu. Tespihin ipi koptu ve taneler mermerler üzerine dağıldı. Toplantıda hazır bulunanları heyecan sarmıştı. II. Mahmut dahi heyecanlanarak hırkayı şerif odasına girdi ve elinde Livayı Şerifi Nebevi olduğu halde askerlerle Etmeydanı'na yürümek istediğini söyleyerek sancağı sadrazam ile Şeyhülislama verdi. Kalplerdeki şüpheleri gideren ve toplantıya damga vuran insan Abdurahman Hoca olur. Bu toplantılardaki kararlar üzerine Yeniçeri Ocağı ortadan kaldırılır ve Bektaşi yuvaları dağıtılır[8].

Abdurahman Harputî, Nakşîlik yolunu Mehmet Sadık Erzincanî'den öğrenir ve icazet alır. Daha sonra "Gümüşhanevi Tekkesi"nin kurucusu olacak olan Ahmet Ziyaeddin Gümüşhanevî'ye hocalık yapar. Malum olduğu üzere Ahmet Ziyaeddin Gümüşhanevî Hazretleri, Osmanlı piyasasını Batı piyasasına karşı korumayı ilke edinen "Millî İslamcılık" akımının da başlatıcısı olarak kabul

[8] Mardin, Ebulula, a.g.e.

edilmektedir. Bu akımın günümüzdeki iktisadi takipçilerinin sembol isimleri Prof. Dr. Sabri Ülgener ve daha sonra Prof. Dr. Sabahattin Zaim'dir. Gümüşhanevî Hazretlerinin tekke ve medrese takipçisi de İskender Paşa Cemaati ve Mehmet Zahit Kotku Hazretleridir. Onun siyasette de takipçileri vardır. Harput ulemasından olan bu zat, bir bakıma günümüz Türkiye'sinde de takip edilmektedir diyebiliriz. 1851 yılında vefat etmiştir[9].

Harputlu Seyit Numan Efendi: Numan Efendi hoca ve dersiam olup 1819-1837 (1235-1253) seneleri arasında Huzur Derslerine on sekiz defa muhatap olarak iştirak etmiştir. 1254 ve 1258 senelerinde iki defa Sofya mollası olmuştur[10].

Harputlu Seyit Abbas Efendi: Abbas Efendi, müderristir. 1821-1841 seneleri arasında Huzur Derslerinde yirmi defa muhatap olarak, çeşitli rütbelerde bulunmuştur. 1841 senesi Recep ayında Halep mollalığına tayin edilmiş ve 1260 senesinde Mekke-i Mükerreme payesine nail olmuş, 1266 senesi Safer ayında İstanbul Kadısı olmuş ve Anadolu payesini ihraz eylemiştir. 1849 senesinde vefat etmiştir[11].

Harputlu İsmail Seyfettin Efendi: İsmail Seyfeddin Efendi Harputludur. Müderris ve molladır. 1846-1848 seneleri arasında Huzur Derslerinde muhatap olarak bulunmuştur. 1849 senesinde Bağdat Kadısı, 1869 senesi Muharrem ayında Şûrayı Devlet âzası olmuş; bir müddet sonra İstanbul payesini ihraz ile 1872 tarihinde İstanbul Kadısı ve bilâhare Divanı Ahkâm-ı Adliyye âzası ve 1874 senesi Rebiülahirinde Muhakemat Reisi olmuştur. 1875 senesi Zilhicce ayında yeniden Şûrayı Devlete alınmış, kendisine Anadolu ve Rumeli payeleri verilmiş, 1878 senesi Zilhicce ayında Halep naipliğine, 1878 senesinde tekrar Şûrayı Devlet âzâlığına getirilmiş ve murassa Osmanlı nişanı ihsan buyurulmuş ve Mecelle Cemiyyeti reisliğini yapmıştır. 1300 senesi Safer ayının onyedinci günü vefat etmiştir. Haydarpaşa'da metfundur. Sudurdan Sirozîzade Tahir Efendinin damadıdır. Sicilli Osmanî, bu zattan bahsederken "zi ilim, ceriyül cenan ve natuk idi" der. Ayrıca Mecelle çalışmalarında Cevdet Paşa'nın olmadığı zamanlarda kurula başkanlık yapmıştır[12].

Harputlu Ebubekir Fevzi Efendi: 1848-67 yıllarında 19 derse katılmıştır. Kendisine İstanbul Müderrisliği rüusu verilmiştir. 4. Rütbeden Osmanlı ve Mecidî nişanı almıştır. Son olarak "mahreç payesi" kazanmıştır[13].

Harputlu Mehmet Emin Efendi, 1850-1874 yıllarında 25 derse muhatap olarak katılmıştır. Hayatı hakkında yeterli bilgiye ulaşılamamıştır.

---

[9] Mardin, Ebulula, a.g.e.
[10] Mardin, Ebulula, a.g.e.
[11] Mardin, Ebulula, a.g.e.
[12] Mardin, Ebulula, a.g.e.
[13] Mardin, Ebulula, a.g.e.

Harputlu İshak Efendi: Hoca İshak Efendi, 1803 yılında Harput'ta doğmuştur. Babası, Harput ulemasından Abdullah Efendidir. Harput'un Perçenç (Akçakiraz) köyünde metfun bulunan Şeyh Ali Efendi ecdadı meyanındadır. İshak Efendi, ilk medrese tahsilini memleketinde yapmış ve İstanbul'da Fatih Medresesinde tahsilini ikmal etmiştir. Memuriyet hayatına Darülmaarif rüşdiyye mektebi muallimi olarak başlamış, sırasıyla Meclisi Maarif Azası, molla, bilâhare Mekke Mollası, 1883 tarihinde İstanbul payesini haiz ve Evkaf Müfettişi olarak kırk sene vazife ifa etmiş, selâbetiyle/dinin emirlerini bilmek ve uygulamak konusunda şöhret kazanmış idi.

Huzur Derslerinde muhataplığı 1857-1872 (1270-1285) senelerindedir. 15 Huzur Dersine girmiştir. Bu da Abdülmecit ve Abdülaziz dönemlerine tekabül eder.

Hoca İshak Efendi âlim, fâdıl, hakkı gözeten ve sözünü esirgemeyen bir zat idi. Matbu eserleri mevcuttur:

"Şemsü'l Hakika" Osmanlıcadır. Hıristiyan misyonerlerine karşı yazılmıştır.

"Diyau'l Kulüb" Osmanlıcadır. Eldeki İncillerin hakiki İncil olmadıklarını kanıtlamaya çalışmıştır.

"Es'ile-i Kelamiye ve Zübdetü'l İlmi Kelâm": Osmanlıcadır. Kaynaklar eserin ismini "Zübdetü'l İlmi Kelam" olarak anıyorlar.

"Es'ile ve Ecvibei Hikemiyye": İslam felsefesi üzerinedir. Müellif, eserde bazı sorulara "Karınca Kaptan" unvanıyla cevaplar vermiştir. Eserin en dikkat çekici noktalarından biri de İmam Gazali'nin bazı filozoflar için kullandığı küfür görüşüne katılmadığını belirttiği kısımdır.

"Kaşifu'l Esrar Dafiu'l Eşrar": Osmanlıcadır. Eser Bektaşilik adı altında tekkelere sızan sapık kişi ve görüşleri anlatmaktadır. Eserin Sultan Abdülaziz'in Bektaşiliğe olan merakını gidermek için kaleme alındığı da söylenmektedir. Eser yayınlandığı dönemde oldukça ilgi çekmiş ve çok tartışılmıştır. Daha sonra Hilmi Ziya Ülken, eserin Bektaşiliğe değil, Hurufiliğe karşı yazıldığını ileri sürmüştür.

"Miftahül Uyun": Basılmamış olup, eser Süleymaniye Kütüphane-sindedir. Ateizme karşı kaleme alınmıştır. Eserde, bir soruya verdiği cevap içerisinde uzun ömür yaşamış 19 Harputlu âlim saymıştır.

İbni Sina'nın meşhur Şifa'sını "İstişfa fi Tercümetü'ş Şifa" namıyla tercüme etmiştir ki, bu eseri tabedilmemiştir.

İshak Efendi, 1892 Ramazan ayının onüçüncü günü 93 yaşında vefat etmiş olup Fatih Türbesi haziresinde defnolunmuştur.

Harputlu Seyit Ahmet Efendi: 1853-1859 yıllarında yedi derse, "baş muhatap" olarak katılmıştır. Hayat hikâyesine ilişkin bilgilere ulaşılamamıştır.

Harputlu Yusuf Hurşit Efendi: 1884-1892 yıllarında dokuz Huzur Dersine muhatap olarak katılmıştır. Hayatı ile ilgili bilgilere ulaşılamamıştır.

Harputlu Hasan Naimi Efendi: 1895-1900 yıllarında altı Huzur Dersine muhatap olarak katılmıştır. Öz geçmişi ile ilgili bilgilere ulaşılamamıştır.

Harputlu Ahmet Gavsi Efendi: Huzur Derslerine en az katılan diğer bir isimdir. 1901-1902 yıllarında 1 derse katılmıştır. Hayat hikâyesine ait bilgilere ulaşılamamıştır.

Harputlu Ebubekir Efendi: 1839 yılında Harput'ta dünyaya gelir. 1907-1913 yıllarında altı Huzur Dersine muhatap olarak katılmıştır. İlmiye sınıfından Abdullah Efendi'nin oğludur. Elaziz'in bir köyünde Kur'ânı Kerîm ve ilmihâl öğrendikten sonra, 1277 (1862)'de Harput'a gelerek Kurşunlu Camii Şerifi Medresesine girmiştir. Müderris Hacı Mustafa Efendi'den 1290 (1875)'a değin tahsilden sonra o yıl İstanbul'a gelerek Tavşantaşı yakınında Ruznamçeci evvel Ser Halîfesi Ali Efendi Medresesine girmiştir. Sabık Meşihat müstegân Kayserili İbrahim Derviş Efendi'nin dersine devamla 1879 de icazet almıştır. H. 1880 de açılan rüûs imtihanını kazanıp o yıl tedrîse başlayarak 1894'de talebesine icazet vermiştir. İlmiyye Salnamesi, sah. 110 da, H. 1910'da Mûsılai Sahn derecesiyle Kemankeş Kara Mustafa Paşa Medresesi ikinci müderrisliği tevcih olunduğu belirtilmiştir. Hâl tercümesini verdiği H. 1910'da Sultan Mahmud Türbesinde Şifayı Şerif kıraatiyle meşguldü.

Huzur Derslerine H. 1907-1914'te muhatap olarak katılmış, dördüncü rütbeden Mecîdî ve Osmânî nişanlarıyla taltif olunmuştur. 19 Aralık 1920'de vefat etmiştir[14].

Harputlu Mustafa Feyzi Efendi: İshak Sunguroğlu'nun "Harput Yollarında" adlı eserinin (İstanbul, 1959) 2. cildinde, sah. 243'te bu zat hakkında şu bilgi verilmektedir: "Harput'un Hersenk köyü halkından İsmail Çavuş namında bir zatın oğludur. Tahsile Harput'ta Kâmil Paşa Medresesinde başlamış ve daha sonra İstanbul'a gelerek Fatih Medreselerinde tahsilini tamamlamıştır. Ders vekili meşhur Âsim Efendi'den icazet-i ilmiyye almıştır. Harputlularca "Hersenkli Hoca" namıyla ma'rûftur. Kendisi, Süleymâniye'de otururdu, 1945 tarihinde vefat etmiştir."

İlmiyye Salnamesi, sah. 119 da, H. 1321 de Hareketi Hariç derecesiyle Hamzazâde Nâib Efendi Medresesi müderrisliği tevcih olunduğu, Dârülhilâfe Medresesi Kısm-ı Âli usulü fıkıh müderrislerinden bulunduğu belirtilmiştir.

Huzur Dersleri cild I, sah. 596 'da da, 1339 Ramazânında Fatih Camii Şerifi dersiamlarından diye gösterilmiştir. 1914-21 yıllarında 8 huzur dersine katılmıştır. En son "Hareket-i Hariç" rütbesi almıştır.

[14] Mardin, Ebulula, a.g.e.

Ahmed Cevdet Efendi: 1872 yılında dünyaya gelmiş ve 54 yıllık bir ömrün sonunda 1926 yılında vefat etmiştir. Uzun yıllar Huzur derslerinde mukarrir olarak görev yapan Eğinli İbrahim Efendi'den icazet almıştır.

1900 yılında İstanbul Ruusu, 1906 yılında Hareket-i Hariç derecesi ile müderrisliğe, 1909 yılında Meclis-i Mesalih-i Talebe üyeliğine ve daha sonra da Daru'l Hikmeti'l İslamiye üyeliğine getirilmiştir.

1914-1922 yılları arasında Huzur Dersleri'ne muhatap olarak, 1922-1924 yıllarında da mukarrir olarak katılmıştır.

Eserleri:

Edebü'd Dünya ve Din: İmam Maverdi'den tercüme. Tavzih-i Müteşabihat ve Tefsir Tarihi. Ayrıca basılmamış halde Ebu'l ala Maarri ve Eş'arı vardır.

Abdullatif Harputî: Asıl adı Abdullatif Lütfi olup 1842 yılında Harput'ta dünyaya gelmiştir. Darulfünun'da İlm-i Kelam müderrisidir. Devrin en kayda değer ilim adamlarından olup 1914 veya 1916 yılında vefat etmiştir. Merkezefendi Mezarlığına defnedilmiştir.

Meclis-i Tetkikat-ı Şer'iyye üyesidir. Medresetü'l vaizin'de kelâm dersleri vermiştir.

Abdullatif Efendi 1891 yılında, Selanik'e vali olarak tayin edilen Zihni Paşa ile birlikte Selanik'e gitmiş ve on bir yıl orada kalmıştır. 1901 yılında İstanbul'a dönünce Darulfünun'a müderris tayin edilmiş ve kendisine "Haremeyn" unvanı verilerek Huzur Derslerine dahil edilmiştir[15].

Batı'da Aristo felsefesinin önemini kaybettiğini, Dehriyye ve Sufestaiyye diye adlandırılan grupların yerini materyalist ve pozitivist akımların aldığını belirterek, kelam ilminin de muhakkak modern Batı felsefesiyle ilgilenmesi gerektiğinden bahseder. Müslümanların siyasi varlığı ve İslam ümmetinin geleceği gibi konuları tartışmaya açan isimlerdendir. İslam dininin objektif ilme ters düşmediği gibi konuları gündeme taşıyarak, bazı ayetlerin yeni ilimlere göre tefsirine başlamıştır. Tartıştığı konular günümüz için de tazeliğini korumaktadır.

Kendisi meşhur "Tenkihu'l Kelam fi Akaidi Ehli'l İslam" (1909 'da birinci ve 1912'de ikinci baskısı yapılmış) kitabının yazarıdır. Bu eserine ekleme mahiyetinde bir de "Tekmile-i Tenkihu'l Kelam" çalışması vardır. Bu son çalışması sonradan Tenkihul Kelam kitabına eklenmiştir. Ayrıca Tenkihu'l Kelama eklenen bir de "İlm-i Hey'et ile Kütüb-i Mukaddese Arasındaki Zahiri hilafın Tevcih ve Tevfiki Hakkında Risale" çalışması vardır.

[15] Metin Yurdagür, "Harputi Abdullatif" maddesi, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi 16, İst. 1997, s. 235-237

"Mecalisu'l Envaril Ehadiye ve Mecamiu'l Esrari'l Muhammediye" adlı eseri ile itikadî ve amelî konularda kitlelere seslenmiş, eser özellikle vaizler tarafından çok uzun süre kullanılmıştır.

"Tarih-i İlmi Kelam" adlı eserinin içeriği oldukça şümullüdür. Tercümesi yapılmış ve yayınlanmıştır. Kitapta itikadî fırkalar, yaşayan dinler, felsefe ve yıkıcı fikir akımları anlatılmaktadır. Aynı zamanda mutasavvuf olan Abullatif Efendi,"Tarikatta teşvik yoktur" cümlesini zikreder.

Harputizade Hacı Mustafa Efendi: Babasının görevli olduğu Akşehir'de 1863 yılında dünyaya gelir. Babası Harputlu Müftü Ömer Naci Efendidir. 1908 yılında Akşehir milletvekili olmuştur. Âlim bir zat olup, yazdığı "Ret ve İspat" kitabı günümüzde de oldukça ilgi görmektedir. (8) Harputizade Hacı Mustafa Efendi eserinde zamana ve mekâna varlık değeri vermediğini anlatır. Zamanın varlığı başka bir şeye bağlı olduğundan görecelidir, demektedir. O, bu eserinde maddecilere savaş açmıştır.

"Feraiz ve Hesap Dersleri", "Tashih-i Kitabu'l Kuduri", "Tahkiku'l İlim", "Tahkiku'l Sıfat", "Deavay-i Aşere" ve "El Vücud Hel Hüve Ayne'l Mevcut" gibi telifleri ve tercüme ve makaleleri de vardır.

Büyük Beyzade Ali Rıza Efendi: 1810 yılında Harput'ta dünyaya gelmiştir. Doğu ve Güneydoğudaki bütün tekke ve zaviyelerin kontrolünü yapmakla görevlendirilmiş ve konu ile ilgili tuttuğu raporlar uygulanmıştır. (93 Harbi denilen1877-78 Osmanlı-Rus Harbinde, sivil halktan oluşan gönüllü birliklerden birinin başında savaşan bir komutandır.) Kendisi Ahmet Ziyaeddin Gümüşhanevî'nin hazırladığı Ramuzul Ehadis kitabına takriz yazmıştır. Nakşibendî koluna mensup bir mutasavvıftır.

Muhammed Azam'ın Risale-i Cüz'iye adlı eserini ve İmam Rabbani'ye ait "Mebde ve Mead" adlı eserleri başta olmak üzere altı tercüme eseri ve "Fıkıh Risalesi", "Akaid Risalesi", şerhli "Terceme-i Farisiye fi Tefsiri'l Hakiyye" adlı telif eserleri vardır. 1904 yılında vefat etmiştir. "Kabrimin üzerine türbe yapmayın" diye vasiyeti vardır. (10)

Beyzade Hacı Mehmet Nuri Efendi: 1853 yılında dünyaya gelmiştir. Meşrutiyetin ilanından sonra iki devre mebusluk yapmıştır. Şair ve âlimdir. İlmi yönünden ziyade siyasi yönünü açığa çıkarmıştır.1938 yılında vefat etmiştir. "Lugatu'l Külliyat" isimli Arapça bir lügati vardır. Ayrıca çokça divan şiiri tarzında şiirleri mevcuttur. "Bir bade sun lebinden, müştakıdır hayatım / Hasret piyalesinden, canım dehane geldi" onun yazdıklarındandır.

Hocazade Ahmet Hilmi Bey: Yazılı on yedi eseri bulunan Hocazade Ahmet Hilmi Bey Harput Askeri Rüşdiye Mektebi'de görevli olduğu zamanlarda, talebeleri ona "Pala Hoca" derlermiş.

Eserleri:

Ziyaret-i Evliya, Mir'at-ı Muhyiddin-i Arabî, Ravzatu'l Kurra ve Tarih-i Kur'an-ı Kerim, Menakıb-ı Evliya, İbrahim Gülşeni, İmam Gazali, Ebu'l Hasan El Şazeli, Seyyid Ahmet Rufai gibi genellikle biyografiler üzerinden görüşlerini anlatmaktadır.

Müftü Mahmut Nedim Efendi: 1906 yılında İstanbul rüusunun "Hareket-i Hariç" payesini almıştır. (11)

Hacı Hafız Osman Fevzi Efendi: 1798 yılında Harput'ta dünyaya gelmiştir. Harputlular ona ayaklı kütüphane diyorlarmış. Fatiha süresini yedi ayrı şekilde tefsir edip, kullandığı bir cümleyi bir daha kullanmadığına ilişkin kayıtlara not düşülmüştür. Aynı zamanda hattattır. 1885 yılında vefat etmiştir. "Tefsir-u sure-i Fatiha" isimli bir telif ve dört de istinsah ettiği eseri vardır.

Ömer Naimi Efendi: 1801 yılında Harput'ta dünyaya gelmiştir. Gaziantep ve Kayseri'de okumuştur.

İmam Muhammed Busiri'nin yazdığı ünlü "Kaside-i Bürde"sini "Asidetü'ş Şehde fi Kasidetü'l Bürde" adıyla en güzel bir şekilde şerh ederek "Kaside-i Bürde Şarihi" olarak ün yapmıştır. Eseri ilk defa Mısır Hidivi Mehmet Ali Paşa 1848 yılında tabettirmiştir. Bu kasidenin yapılan şerhleri içinde en meşhuru Ömer Naimi Efendi'ye aittir. Ayrıca "Manzume-i Naima" adlı akide ve çocuk terbiyesi üzerine yazılan bir eseri daha vardır.

Eserleri:

"Manzume-i Naima, Kitak-ı Eş'ar, Haşiye-i Velediye Hicabiyesi, Şerhu İzhar li-Birgivi fi'n Nahvi, Şerh-u risale-i Rub'u, gazeller, Kaside-i Arif Hikmet Bey, Risale fi hayati'l Hıdır ve'l İlyas, Risale-i İstidlaliye, Zübdetü'l Mirad fi Emri'l Cihad, Şerhul Bina." Telif ve tercüme olarak on yedi eseri mevcuttur. Keza on eseri de istinsah etmiştir.

Son zamanlarında gözleri görmez olmuştur[16]. Kendisi aynı zamanda şairdir. Şiirlerini topladığı eseri yoktur. "Başım üzre tac-ı aşk vardır elimde gör gamım / Sofu-i sahip riyalar girmesün meydanıma" dizeleri gibi çok şiirleri vardır.

Hacı Hafız Abdulhamit Hamdi Efendi: 1830 yılında Harput'ta dünyaya gelmiştir. Kaside-i Bürde şarihi Ömer Naimi Efendi'nin oğludur. Edebiyatçı ve şairdir. Divanın dışında on üç eser vermiştir. İbnülemin Mahmut Kemal İnal onun için; "İstanbul'da ve vilayetlerde mülakat ettiğim en seçkin âlimler arasında Abdülhamit Efendi zahiri ve batını mamur ve Türklüğün medar-ı iftiharı olan, benzeri az bulunan bir allamedir." demiştir. Ülke dâhilindeki birçok âlim belli konularda onun görüşlerini almışlardır. Harput Sarahatun

[16] Fikret Karaman, "Harput'un Bilim ve Kültür Hayatına Son Dönem Müftülerinin Katkıları", Dünü ve Bugünüyle Harput Sempozyumu 24-27 Eylül 1998, Diyanet Vakfı yay., Elazığ, 1999.

Camii'nde Buhari okutarak ders vermiştir. Türkçe, Arapça ve Farsça için kullanılan Elsine-i Selase'de şair olarak kabul edilip yazılı kayıtlara geçmiştir. Devlet adamları nezdinde büyük itibar sahibidir. 1902 yılında vefat etmiştir.

Hz. Peygamberin ahrette anne ve babasına karşı tutumu ne olacaktır, sorusuna verdiği şiirli cevabı şöyledir:

"İki âlem güneşi, burc-u saadette iken/Valideynine niçin vermiye Mevla şerefi

Çeşm-i ibretle nazar eyleyiniz gavvasa/Alıcak dürünü, yabana atar mı sedefi?"

Eserleri:

Divançe-i Eş'ar, Nesayicü'l Ebkar fi Haşiyet-i Netayici'l Efkar, Tahmisu'l Kaside-i Münferice, Es-Sumtü'l Abkari fi Şerh-i İkdü'l Cevheri Fi'l Farki Beyne Kisbi'l Maturidi ve Eşari, El haşiyetü'l Cedide Ala havası'l Silkutuy Ala Tarifü't Tasavvurat min Şerh-i Şemsiye, El Feyzü'r Ravi fi Haşiye-i Celali'l Gelenbevi, el hallü'l Mükemmeli Ale'l Hevaşi's Silkutiye ale'l Mutavval gibi eserleri başta olmak üzere yirmi üç eser ve iki tane de istinsahı vardır.

İbrahim Lebib Efendi: 1839 yılında Harput'ta dünyaya gelmiştir. Kendisine Uzun İbrahim Hoca da denirmiş. 1871 ile 1897 yılları arasında çeşitli okullarda öğretmenlik yapmıştır. Hattatlığı oldukça ileridir. Hac dönüşü 1902 yılında vefat etmiştir.

"Neşru'l Karaiz şerhu'l feraiz, Lazimetü'l Etfal, İrtifa Risalesi, Esmaü'l Hüsna, İlm-i Heyet, Kelam-ı kadim, Enmuzeci karin, Eş'ar ve Mizanu'l Adl eser-i İbrahim Lebib" adlı eserleri vardır.

"Kimse bilmez, ben kimin dil hasta-i hicranıyım / Nabz-ı dil gelmez, tabibin ısba-ı tahminine" dizeleri onun gazelinden iki mısradır.

Hacı Mustafa Lütfi Efendi: 1863 yılında doğan Mustafa Lütfi Efendi 1920 yılında vefat etmiştir. Lüdvig Büchner'in yazdığı "Madde ve Kuvvet" adlı kitabına cevap olmak üzere "Ret ve İspat" isimli eseriyle materyalizme reddiye yapmıştır. O, bu eserinde zaman ve mekân konuları üzerinden devrinin fikir münakaşalarına katılmıştır.

Tahkiku'l İlim, Tahkiku's sıfar, Feraiz ve hesap Dersleri, El Vücud Hel Hüve Ayne'l Mevcud, Tahkiku'l Efali'l İhtiriye, Ala'l Kavlu bi'l Vücudi'z Zihni, Şerhi'l İsam ale'l cami, Tevhid-Teslis gibi on üç telif eseri ve yedi tane de istinsah ettiği eseri vardır.

Mustafa Lütfi Efendi'nin materyalizme yaptığı eleştiriler konusundaki fikirleri akademik çalışmalara konu olmuştur.

Kanbalakzade Abdulhamit Hazmi: Aile lakapları hisar manasına gelen Kanbalak(zade)dir. Kendisi 1856 yılında Harput'ta dünyaya gelmiştir. Yetmiş iki yıllık bir ömrün ardından 1928 yılında yine Harput'ta vefat etmiştir.

Osmanlıca "Divân-ı Hazmi" isimli eseri, Fırat Üniversitesi Öğretim Üyelerinden Yrd. Doç. Dr. Hayrettin Ayaz tarafından bastırılmıştır.

Diğer eserleri: Eser-i Hazi, Mecmua-i Hayat, Rubaiyat, El Keşkül, Eş'ar. Burada Abdülhamit Hazmi'nin şiirlerini İmam Efendi'ye (Osman Bedreddin Efendi) intisabından önce ve intisabından sonra olmak üzere ikiye ayırmak normal sayılmalıdır. Çünkü birinci dönemde yazdığı şiirlerden ötürü nedamet duymuş ve "Hazmi bu terane-i nev uslüp/Mahsul-i dem-i şebabe benzer." diyerek pişmanlığını belirtmiştir.

Yusuf Şükrü Efendi: Harput/ Hüseynik'te dünyaya gelmiştir. 1857 yılında Medine'deki Mahmudiye Medresesi müderrisliğine tayin olmuş ve vefat tarihi olan 1876 yılına kadar orada kalmıştır.

Eserlerinin sayısı sekizdir: Nasihatname, Eş'ar, Haşiye-i İsam ala Haşiye, Delailu'l Hayrar isimli esere yazmış olduğu Hizmet-u Menbai's ala Şerh-i Delaili'l Hayrat ve Şevariki'l Envar, Namusu'l İkan fi Şerh-i Burhan fi'l Mantık, Silsileti'l Sefa li-Muhammed Mustafa, Şerh-u usuli's hadis li-davudi'l Karsi ala risaleti'l Birgivi.

"Melekler hem felekler aşık-ı bağ-ı visalindir/Çü rüyun mazhar-ı hüsn-i rızadır ya Resullalah." dizeleri ona aittir.

Müftü Mehmet Kemaleddin Efendi: 1866 yılında Harput'ta dünyaya gelmiştir. Abdulhamit Efendi'nin oğludur. Padişah fermanı ile Kâmil Paşa Medresesi'ne müderris olmuştur. Ayrıca Askeri Rüşdiyede hocalık ve İstinaf Mahkemesinde azalık yapmıştır. Ulviyet-i İslamiye, Makale-i Edebiye, Makamat-ı Sofiye Tercemesi, Hayr-i Ümmet, Hadis-i Erbain, Kaside-i aşk, Risale-i Vahdeti'l Vücut ve Fazl Yusuf b Muhammed'in yazdığı Kaside-i Münferice tahmisi gibi isimli kitaplarıyla birlikte bilinen kitap sayısı otuz dokuzdur. 1936 yılında vefat etmiştir[17]. Âlim ve fazıl bir şahsiyettir.

"Asaya vermesün gönlün rıza, şehrah-ı irfanda/Menafi-i edeptir masivaye ittikadan vazgeç" gibi çokça şiiri vardır. Şiirlerini dergilerde de yayınlamıştır.

Müftü Mehmet Faik Efendi: 1857 Harput doğumludur. Harput Müftüsüdür. Vilayet Evkaf Reisi ve Mahkeme Azasıdır. Daha sonra Malatya Sultansuyu Hara Müdürlüğü'ne, itirazı üzerine de Darul Hilafe Müderrisliğine tayin olmuştur. Kendisine 1905 yılında "Edirne Paye-i Mücerredi" unvanı verilmiştir.

Ayrıca sivri dilli bir şairdir. Hurrem Müftügil'in babasıdır. Acımasız bir münekkittir. Dönemin göz doktoru Nazmi Aziz bir içkili sünnet töreni yapınca;"Yok şeriatta bizim böyle rivayet Nazmiya, / Şıra suyundan Velime, sünnet-i İsa mıdır?" diye irticalen hemen bir şiir söylemiştir.

[17] Fikret Karaman, a.g.m.

Arap, Fars ve Ermeni edebiyatlarına vukufiyetinin olduğu ifade edilmektedir. 1928 yılında vefat etmiştir.

"Kaside-i Bürde Şerhi" adlı eseri vardır. Ayrıca yayınlamamış olduğu çokça manzumesinin oğlu Hurrem Müftigil'de olduğu söylenmektedir. Hurrem Müftigil'in kütüphanesinin büyük kısmı İstanbul Üniversitesine, bir kısmı da Fırat Üniversitesine bağışlanmıştır.

İmam Efendi; Hafız Osman Bedreddin Erzurumî: Kendisi 1858 Erzurum doğumludur. Nakşibendî tarikatının önemli taşlarındandır. Sohbetname, Mektubat, Gülzar-ı Samini ve Gülbin-i İrşad isimli dört eseri vardır."İnsandaki kalb ve ruh en büyük bir emanettir. Bunları beşere iyilik babında zikir, mücahede ve muhabbetle aslına ulaştırmamak büyük bir zulüm ve cinayettir. Gönül hane-i hass-ı ilahidir. Bu beyt-i celil-i ekber, temaşay-ı cemal-ı layezale ayine olmak üzere dizilmiştir." cümleleri mektubat'ından (Edirne Valisine yazdığı mektuptan) bir bölümdür.

İmam Efendi, 1882 yılında Palu'ya gitti ve Mahmudî Samini hazretlerine intisap etti. Daha sonra taburuyla birlikte Çemişgezek'e gitti. 1909 yılına kadar orada kaldı. 1909 yılında emekli oldu ve Harput'a yerleşti 1924 yılında vefat etti.

Hacı Tevfik Efendi: 1864 yılında Harput'ta dünyaya gelmiştir. Ömrünü vaaz ve nasihatle tamamlamıştır. Kendisini kaleme aldığı ve yayınlanmayan usulü fıkha dair bir kitabı ile tasavvuf içerikli bir de Mektubat'ı vardır. 1951 yılında Harput'ta vefat etmiştir. İmam Efendi gibi o da Mahmud-i Samini hazretlerine intisaplıdır. Eserleri: Mektubat, Eş'ar.

Müftü Hüseyin Erkenci: 1878 yılında Elazığ/Hal köyünde dünyaya gelir. İcazetli âlimdir. Bir müddet İstanbul'da Fatih Medresesinde hocalık yapmıştır. Mamuratül Aziz'de Darul Hilafe'de müderrislik yapmıştır. Ahmet Hamdi Akseki ve Hasan Hüseyin Erdem'le aynı sınıfta okumuş, okul arkadaşlarıdır. Pek açığa çıkmamış âlimlerdendir.

1915 yılında Süleymaniye Medresesinin Kelâm ve Hikmet (Felsefe) bölümünden mezun olmuştur. 1915-1923 yılları arasında Fatih Medresesinde Sosyoloji ve Arapça okutmuştur.

1923 yılında Harput Darul Hilafe'de Müderrisliğe tayin olunmuştur.

1931-1939 yılları arasında resmi görevi yoktur. 1939 yılında Hakkâri Müftüsü, 1944 yılında Sivrice Müftüsü ve 1949 yılında da Elazığ Müftüsü olmuştur.

Günümüzde konuşulan ruhi meselelerle ilgili olarak kaleme aldığı "Ruhlar Risalesi" halen okunmakta ve tetkikler yayınlanmaktadır. Müftülük görevini yaparken 1960 ihtilalinde görevinden alınmıştır. 1964 yılında vefat etmiştir[18].

[18] Fikret Karaman, a.g.m.

Müftü Ömer Bilginoğlu: 1904 doğumludur. Sekiz yaşında hafız olmuştur. Darul Hilafe'de okumuştur. İzzetpaşa Camiinde imamlık yapmış; daha sonra vaizlik ve 1960 ihtilalinden sonra da Hüseyin Erkenci'nin yerine Elazığ Müftülüğüne tayin edilmiştir. 1981 yılında vefatına kadar bu görevde kalmıştır. Harput ulemasının son halkası kabul edilmektedir.

Prof. Dr. Süleyman Ateş: 1933 yılında Elazığ'da doğmuştur. On yaşında hafız olmuştur. Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesini birincilikle bitirmiştir. Aynı üniversitede akademik unvanlar almış ve son olarak Profesör olmuştur. Cumhuriyet döneminin 12. Diyanet İşleri Başkanıdır. (1976-1978) Almanya, Irak ve Mısır'da tetkiklerde bulunmuş, Suudi Arabistan ve Cezayir'de tefsir ve tasavvuf dersleri vermiştir. Tespit edebildiğim 72 yazılı eseri vardır. "Kuran-ı Kerim'in Yüce Meali, Yüce Kuran'ın Çağdaş Tefsiri (12 cilt), Kuran Ansiklopedisi (30 cilt), İslam Tasavvufu, İslam'a İtirazlar ve Kuran-ı Kerimden Cevaplar, Sülemi Tefsiri, İşari Tefsir Okulu, İnsan ve İnsanüstü, Tasavvufun Ana İlkeleri, Divanı Sırri" kitaplarından bazılarıdır.

Cemalettin Emiroğlu: 1938 yılında Elazığ'da dünyaya gelmiştir. Yüksek İslam Enstitüsü mezunudur. Ayrıca medrese eğitimi almıştır. İmam Efendi'nin (Osman Bedreddin Erzurumî'nin) üç ciltlik Osmanlıca "Sohbetname" isimli eserini yayına hazırlamıştır. Ayrıca bir insanın günlük hayatını kuşatan "Hz. Muhammed (sav)'in Pak Dilinden Seçilmiş Duaları ile Selefi Salihi'nin Hal ve Hakikat Sözleri" isimli çalışmaları yayınlanmıştır. Elazığ'da uzun yıllar vaizlik yapmıştır. Çeşitli dergilerde makaleleri yayınlanmıştır. Şairlik yönü de dikkate değer noktada olup, şiirleri kitaplaşma seviyesindedir.

Bu isimler ilk akla gelen Harput âlimleridir. İnternete girildiği zaman 300 civarında "Harputî" ile biten ya da "Harputlu" diye başlayan isme rastlanır.

Merhum İshak Sunguroğlu'nun hazırlamış olduğu Harput Yollarında isimli eseri ve F.Ü. İlahiyat Fakültesi öğretim üyelerinden Yrd. Doç. Dr. Enver Demirpolat'ın hazırlamış olduğu "Türk-İslam düşünce Tarihinde Harputlu Müellifler" isimli kitap çalışması bu sahada önemli bir yayındır.

Harput, gelenekle moderniteyi birleştirme kabiliyeti olan bir şehirdir. Bu şehir kafa ile gönlü birleştirme becerisini hep göstermiştir. Bugün de geçmişi günümüze bağlayan sembol şehirlerdendir.